ZENDEGI-SALAM
ضمیمه روزنامه خراسان
پنج شنبه • ۱۸ اسفند ۱۴۰۱
۱۶ شعبان ۱۴۴۴ • ۹ مارس ۲۰۲۳
شماره ۲۱۱۷۱
۲۳۹۱

شهاب‌سنگ در حد نو، زیر قیمت کیهان!

گفت‌وگو با چند فروشنده شهاب‌سنگ که تا ۴ میلیارد تخفیف می دهند و یک زمین‌شناس درباره ماجرای سنگ‌هایی که با قیمت‌های نجومی و چند میلیاردی به‌عنوان شهاب‌سنگ مریخ و ماه در سایت‌های اینترنتی فروخته می‌شوند

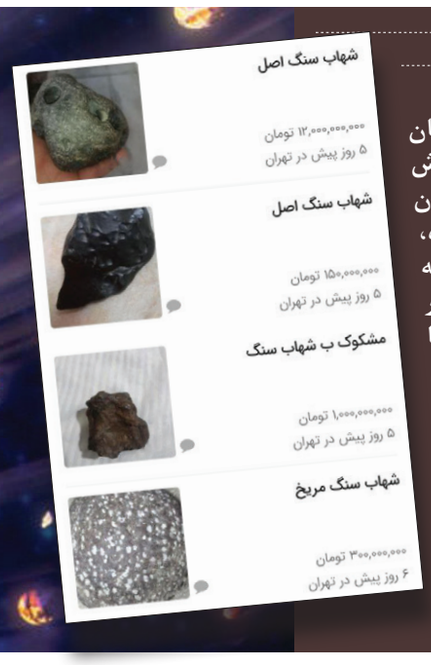

الهه توانا | روزنامه‌نگار

پرونده

بازارهای اینترنتی، مصداق دقیق و درست مَثَل «از شیر مرغ تا جان آدمیزاد» هستند. کافی‌است چرخی در این پلتفرم‌های خرید و فروش آنلاین بزنید تا ببینید چه بازار شلوغ‌وپلوغی برپاست. دندان مصنوعی کارکرده، گوساله نر گوشتی، نان خشک، کرم زنده، مسواک درحد نو، گوشی پزشکی، داروی شپش، ماشین آنتیک، شیر الاغ و خلاصه هرچیزی که‌فکرش را بکنید، در آن‌ها پیدا می‌شود. حتی هرچیزی که به‌فکرتان خطور نکند هم در اینترنت، قابل خرید‌وفروش است مثل شهاب‌سنگ! همین الان که شما دارید این مطلب را می‌خوانید، آگهی‌های فروش شهاب‌سنگ مریخ و ماه با رقم‌های چندمیلیونی تا چند میلیاردی، بازارهای اینترنتی را قبضه کرده‌اند؛ شهاب‌سنگ کلکسیونی، شهاب‌سنگ کارکرده، درحد نو، شهاب‌سنگ واقعی شناسنامه‌دار و شهاب‌سنگ معاوضه با عروس هلندی! این سنگ‌ها از کجا آمده‌اند؟ فروشندگان‌شان بر چه اساسی ادعا می‌کنند آن‌ها شهاب‌سنگ هستند؟ اصلا بر فرض این که واقعا شهاب‌سنگ باشند، چرا باید چند صد میلیون تا چند میلیارد قیمت بخورند؟ در پرونده امروز با چند فروشنده شهاب‌سنگ و یک زمین‌شناس گفت‌وگو می‌کنیم تا از ماجرای این کسب‌وکار عجیب سر دربیاوریم.

ادعاهای فروشندگان شهاب‌سنگ

گفت‌وگو با چند فروشنده درباره کم‌وکیف قیمت‌گذاری و نحوه به‌دست‌آوردن شهاب‌سنگ‌های ادعایی و جالب‌تر از همه تخفیف ۴ میلیاردی

تفاوت قیمت شهاب‌سنگ‌هایی که آگهی‌شان در سایت‌های اینترنتی موجود است، از زمین تا آسمان است. همین بهانه‌ای می‌شود تا با چند نفر از آن‌ها تماس بگیریم.

• شهاب‌سنگ حاوی طلا، ۲ میلیارد ناقابل

«شهاب‌سنگ همراه با ذرات طلا، وزن ۲۹۳ گرم، قیمت ۲ میلیارد تومان»؛ آگهی مال مشهد است و ۱۲ ساعت پیش [پیش از نوشته شدن این پرونده] ثبت شده‌است. مرد میان‌سالی از آن طرف خط می‌گوید اصالت شهاب‌سنگش تأیید شده و تا دو، سه روز دیگر قرار است شناسنامه‌اش را از آقای فلانی بگیرد. وقتی می‌پرسم قیمت را بر چه اساسی تعیین کرده‌ای؟ می‌گوید قیمتش بیشتر از این حرف‌هاست چون عتیقه است و طلا دارد. مرد ادعا می‌کند سنگ را در کوه‌های قوچان پیدا کرده و اگر خودم کارشناس ببرم برای تأیید، حتما قیمت بالاتری می‌گذارد. آن‌قدر حق به‌جانب و جدی حرف می‌زند که احساس می‌کنم باید بابت ارزان‌فروشی‌اش، تشکر کنم.

• مشکوک به شهاب‌سنگ، فروش به‌بالاترین قیمت

۲۱ ساعت پیش، از فردیس آگهی داده. نسبت به بقیه شهاب‌سنگ‌های ادعایی که عموما کوچک هستند، این یکی وزن چشمگیری دارد و بعید نیست که چند صد میلیاردی بابتش طلب شود. فروشنده توضیح می‌دهد: «سمت فرودگاه ماهدشت، حین گودبرداری برای یک سوله پیدایش کردم. ۳۰، ۴۰ سانتی‌متری زمین بود. با دردسر بیرون آوردمش و نشانه‌هایش ذهنم را درگیر کرد. حدس زدم احتمالا شهاب‌سنگ باشد. البته آزمایش نشده ولی سوختگی‌های مشهود و ترک‌های عمیقی دارد. به‌علاوه آن اطراف، همه‌اش خاک‌رس است و هیچ سنگ دیگری وجود ندارد. با این حال مطمئن نیستم شهاب‌سنگ باشد اما دیروز دو، سه نفری پیام دادند و از روی فیلم‌هایی که برای‌شان فرستادم، واقعی بودنش را تأیید کردند.» درباره مبلغ مدنظرش سوال می‌کنم، می‌گوید: «من قیمت ندارم. کارشناس بیاورید، به بالاترین قیمت می‌فروشم. کسی که این کاره باشد، می‌داند چقدر می‌ارزد.» شک‌وتردیدش نشان می‌دهد قصدش بیشتر این بوده که شانسش را برای یک‌شبه پول درآوردن امتحان کند تا این که آگاهانه هدف کلاهبرداری داشته‌باشد.

• گرمی ۱۰۰ دلار، به‌شرط تست و آزمایش

از روی مشخصاتی که بعضی‌ها در آگهی‌های‌شان می‌نویسند، معلوم می‌شود که درباره شهاب‌سنگ و انواع و ویژگی‌هایش کمی جست‌وجو کرده‌اند تا با ردیف کردن یک‌سری کلیدواژه، مشتری‌های بالقوه‌شان را مجاب کنند که کالای‌شان، قیمتی است. اما بعضی از فروشنده‌ها، از روی سادگی، خودشان طعمه کلاهبرداری شده‌اند؛ مثل صاحب «شهاب‌سنگ ۷ کیلویی، در فلاورجان». قیمت را ۳ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان تعیین کرده‌است. می‌پرسم از کجا می‌داند شهاب‌سنگ است و این قدر می‌ارزد؟ می‌گوید: «این سنگ را خودم در ایرانشهر پیدا کردم. یکی از آشناها برد برای آزمایش و گفت گرمی ۱۰۰ دلار قیمت برایش تعیین کرده‌اند ولی من چون پول لازم بودم، این مبلغ را گذاشتم. راستش من تأییدیه آزمایشگاه را ندیدم ولی این آشنای ما می‌گوید درست است و به او اعتماد دارم.» می‌پرسم برای قیمت‌گذاری و آزمایش، پولی هم از شما گرفتند؟ جواب می‌دهد: «یک‌بار ۸۵۰ هزار تومان و یک‌بار هم ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان.» به‌نظر می‌رسد کارش بدجوری گیر است. اصرار دارد اگر راهم دور است و نمی‌توانم تا اصفهان بروم، یک تکه‌اش را برایم بفرستد که مطمئن شوم شهاب‌سنگ است. دلم می‌خواهد بهش بگویم آشنای معتمدت دارد از ناآگاهی و نیازت به‌پول سوءاستفاده می‌کند اما تشکر می‌کنم و گوشی را می‌گذارم.

> صاحب آگهی «شهاب‌سنگ همراه با ذرات طلا، وزن ۲۹۳ گرم، قیمت ۲ میلیارد تومان» می‌گوید اصالت شهاب‌سنگش تأیید شده و تا دو، سه روز دیگر قرار است شناسنامه‌اش را از آقای فلانی بگیرد. وقتی می‌پرسم قیمت را بر چه اساسی تعیین کرده‌ای، می‌گوید قیمتش بیشتر از این حرف‌هاست چون عتیقه است و طلا دارد. مرد ادعا می‌کند سنگ را در کوه‌های قوچان پیدا کرده و اگر خودم کارشناس ببرم برای تأیید، حتما قیمت بالاتری می‌گذارد

• شهاب‌سنگ مریخی، ۵ میلیارد، تخفیف پای معامله

دو هفته پیش در شیراز، یک شهاب‌سنگ مریخی برای فروش گذاشته شده‌است. با شماره توی آگهی که تماس می‌گیرم، یک خانم جواب می‌دهد. با تعجب می‌پرسد: «شهاب‌سنگ؟»، صدای مردی از آن طرف خط می‌گوید: «گوشی رو بده به من.» از مرد می‌پرسم از کجا می‌دانی این‌ها شهاب‌سنگ‌اند، جواب می‌دهد: «جایی تأیید نکردند ولی می‌دانم. من کوهنوردم!» جواب عجیبی است، جواب عجیب‌تر را وقتی می‌شنوم که می‌پرسم مریخی بودنش از کجا معلوم است: «دوستانم گفتند. بچه‌ها خودشان شهاب‌سنگ داشتند و فروخته‌اند، درست است.» قیمت ۵ میلیاردی برای شهاب‌سنگی که به تأیید دوستان رسیده، یک کم زیاد نیست؟ می‌گوید: «پای معامله بیایی، تخفیف هم می‌دهم. تا یک میلیارد هم راه دارد ولی دیگر کمتر نمی‌شود.» حالا که داریم به توافق می‌رسیم، می‌خواهم بدانم فرق این شهاب‌سنگ با انواع مشابهش که قیمت کمتری دارند، چیست. مطمئن و جدی می‌گوید: «آن‌ها واقعی نیستند، مواد مذاب آتش‌فشانی‌اند.»

> یک زمین‌شناس می‌گوید که اطلاعات کافی درباره ترکیب شیمیایی و کانی‌شناسی شهاب‌سنگ‌ها وجود دارد بنابراین بعید است ارزشی برابر با آن‌چه در سایت‌ها و فضای مجازی مطرح می‌شود، داشته‌باشند البته هنوز از نظر علمی و کلکسیونی، قیمت دارند اما نه آن‌طور که ادعا می‌شود

• شهاب‌سنگ ارزان، فله، مناسب برای مشتری واقعی

در بازار بی‌دروپیکر شهاب‌سنگ‌فروشی، اگر مشتری باشید، قیمت‌های پایین‌تر هم پیدا می‌شود. فروشنده‌هایی که می‌دانند سنگ بزرگ، علامت نزدن است، خودشان را معطل مشتری‌های میلیاردر نمی‌کنند. درعوض سنگ‌های کوچک چندصدهزارتومانی را برای فروش می‌گذارند و نگران ضررشان هم نیستند چون اساسا چیز قیمتی در کار نیست که ارزان دادنش، خسارتی به‌بار بیاورد. مثل آگهی «شهاب‌سنگ آهنی، درلامرد» که قیمت را ۲۰ هزار تومان تعیین کرده‌است. البته خودش می‌گوید این مبلغ را برای خالی نماندن قسمت قیمت گذاشته اما دندان گرد هم نیست و با چندصدهزار تومان کارش راه می‌افتد: «قیمت را همین‌طوری گذاشتم. با هم کنار می‌آییم.» می‌پرسم از کجا فهمیدی شهاب‌سنگ است، می‌گوید: «توی یک منطقه باستانی در قبرستان پیدایش کردم. یکی از دوستانم گفت احتمالا شهاب‌سنگ است، باید ببری پیش کارشناس. ما توی روستا زندگی می‌کنیم. شرایطش را نداشتم ببرم که تأییدش کنند. شما چقدر مدنظرت است؟ اطلاع‌داری این چی هست دقیقا؟» تعداد کسانی که با چندتا سوال، دست‌وپای‌شان را گم و اعتراف می‌کنند خیلی هم مطمئن نیستند آن‌چه برای فروش گذاشته‌اند شهاب‌سنگ باشد، کم نیست. بعضی‌ها اما در همان اطلاعات مکتوب آگهی، صادقانه می‌گویند اگرچه امیدوارند اما نمی‌دانند واقعا شهاب‌سنگی در کار است یا نه. مثل یک آگهی در تبریز که چندتا عکس از یک تکه سنگ قرمز رنگ، گذاشته و نوشته‌است: «سلام دوستان عزیز. سنگ موجود در بیابان‌های آذربایجان پیدا شده و تا به‌حال کارشناسی نشده‌است. وزن ۵۶۲/۸ گرم است با جای شکستگی ذرات بی‌حد و مواد سبز مثل پیروکسن که زیبایی خاصی دارد. عاجزانه خواهشمندم از استادان و سنگ‌شناسان عزیزم که نظر بدهند آیا شهاب سنگ هست یا نه. دعاگوی سروران عزیز هستم.»

احتمال پیدا کردن شهاب‌سنگ خیلی کم است

یک زمین‌شناس درباره انواع شهاب‌سنگ، روش‌های تشخیص و احتمال یافتن آن روی زمین می‌گوید

شهاب‌سنگ‌ها روی زمین چه می‌کنند؟ از کجا آمده‌اند؟ چطور می‌شود تشخیص‌شان داد؟ دکتر «منصور قربانی»، استاد زمین‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی و رئیس انجمن زمین‌شناسی ایران، به این سوالات پاسخ می‌دهد.

• شهاب‌سنگ‌ها چطور به زمین می‌رسند؟

سنگ‌های آسمانی، شهاب‌سنگ‌ها یا «شخانه»ها، سنگ‌هایی هستند در منظومه شمسی که معمولا بین فضای سیاره مریخ و مشتری به‌دور خورشید می‌گردند. این سنگ‌ها گاهی از محور خودشان خارج و تحت‌تأثیر جاذبه، وارد اتمسفر زمین می‌شوند. اغلب هم با اکسیژن اتمسفر ترکیب می‌شوند و می‌سوزند و صرفا غبارشان به سطح زمین می‌رسد. از آن‌جایی که حدود دو سوم سطح زمین را دریاها و اقیانوس‌ها تشکیل داده‌اند، این غبارها و خاکسترها معمولا بیشتر در کف اقیانوس‌ها می‌نشینند. البته خب گاهی هم پیش می‌آید که شهاب‌سنگ‌ها به‌صورت سالم یا نیمه‌سالم به زمین بیفتند. دانشمندان برپایه مطالعات کانی‌شناسی و ترکیب شیمیایی شهاب‌سنگ‌ها آن‌ها را به سه دسته تقسیم کرده‌اند؛ شهاب‌سنگ‌های سنگی که مشابه سنگ‌های گوشته زمین هستند، شهاب‌سنگ‌های فلزی که اغلب از آهن و نیکل ساخته شده‌اند و مشابه سنگ‌های هسته زمین‌اند و شهاب‌سنگ‌های سنگی-فلزی.

> تعداد شهاب‌سنگ‌هایی که وارد جو زمین می‌شوند، فراوان است اما بخش زیادی‌شان پس از ورود به اتمسفر زمین به‌صورت غبار و خاکستر درمی‌آیند و عموما به اقیانوس‌ها می‌ریزند. بنابراین تعداد بسیار بسیار کمی از شهاب‌سنگ‌ها به‌دست ما می‌رسند. احتمال پیدا شدن شهاب‌سنگ روی سطح زمین، خیلی کم است. در ایران هم چنین است.

• شهاب‌سنگ‌ها چطور تشخیص داده می‌شوند؟

یک فرد متخصص، در مرحله اول به‌صورت چشمی احتمال می‌دهد که ممکن است یک سنگ، ویژگی‌های شهاب‌سنگ را داشته‌باشد اما به این تشخیص اکتفا نمی‌کند. در مرحله بعد باید با یک‌سری آزمایش، از حدسش مطمئن شود؛ آزمایش‌های کانی‌شناسی، ایکس‌آردی و بررسی میکروسکوپی مقاطع نازک و مقاطع صیقلی که به‌دست کارشناسان باتجربه در این امور مانند کانی‌شناس، پترولوژیست یا زمین‌شناس اقتصادی انجام می‌شود.

• قیمت‌گذاری‌های عجیب روی شهاب‌سنگ‌ها بر چه اساسی است؟

در ابتدا وقتی شهاب‌سنگ‌ها روی زمین پیدا شدند و متخصص‌های زمین‌شناسی منشأ آسمانی‌شان را تأیید کردند، دانشگاه‌ها و مراکز علمی خیلی مشتاق مطالعه آن‌ها بودند. کلکسیونرهایی هم بودند که به نگهداری شهاب‌سنگ‌ها علاقه نشان دادند. حالا اطلاعات کافی درباره ترکیب شیمیایی و کانی‌شناسی شهاب‌سنگ‌ها وجود دارد بنابراین بعید است ارزشی برابر با آن‌چه در سایت‌ها و فضای مجازی مطرح می‌شود، داشته‌باشند. البته هنوز از نظر علمی و کلکسیونی، قیمت دارند اما نه آن‌طور که ادعا می‌شود.

• فروشنده‌های شهاب‌سنگ خیلی پر تعدادند، آیا اصلا این همه شهاب‌سنگ به زمین برخورد می‌کند؟

تعداد شهاب‌سنگ‌هایی که وارد جو زمین می‌شوند، فراوان است اما همان‌طور که قبلا گفتم، بخش زیادی‌شان پس از ورود به اتمسفر زمین به‌صورت غبار و خاکستر درمی‌آیند و عموما به اقیانوس‌ها می‌ریزند. بنابراین تعداد بسیار بسیار کمی از شهاب‌سنگ‌ها به‌دست ما می‌رسند. احتمال پیدا شدن شهاب‌سنگ روی سطح زمین، خیلی کم است. در ایران هم چنین است.

ما می‌توانیم بگوییم منشأ یک شهاب‌سنگ از مدار بین مریخ و مشتری است اما اگر سنگی از زمین رفت به سیاره دیگری، از کف مریخ هم وارد زمین می‌شود! می‌دانیم که به‌دلیل جاذبه زمین، هیچ ماده‌ای نمی‌تواند از جو خارج شود مگر این که نیرویی کمکی مثلا یک موشک در کار باشد. در مریخ هم همین‌طور است. اگرچه شتاب جاذبه مریخ از زمین کمتر است اما همان میزان گرانش، توانایی نگه‌داشتن مواد جامد در سطح سیاره را دارد.

• در ایران جایی وجود دارد که برای شهاب‌سنگ‌ها تأییدیه صادر کند؟

من جایی را نمی‌شناسم که به‌طور رسمی ثبت شده باشد و تأییدیه صادر کند. نکته مهم در تأیید شهاب‌سنگ، طی کردن همان مراحل آزمایشی است که توضیح دادم. دانشگاه‌هایی که آزمایشگاه پترولوژی دارند یا آزمایشگاه‌های معدنی که آنالیز شیمیایی و کانی‌شناسی انجام می‌دهند، می‌توانند آزمایش‌های تشخیصی را انجام بدهند. تا حالا افراد زیادی به من مراجعه کرده‌اند که گمان می‌کردند شهاب‌سنگ یافته‌اند اما در ۹۹ درصد موارد از همان بررسی اولیه معلوم می‌شود که شهاب‌سنگ نیستند.
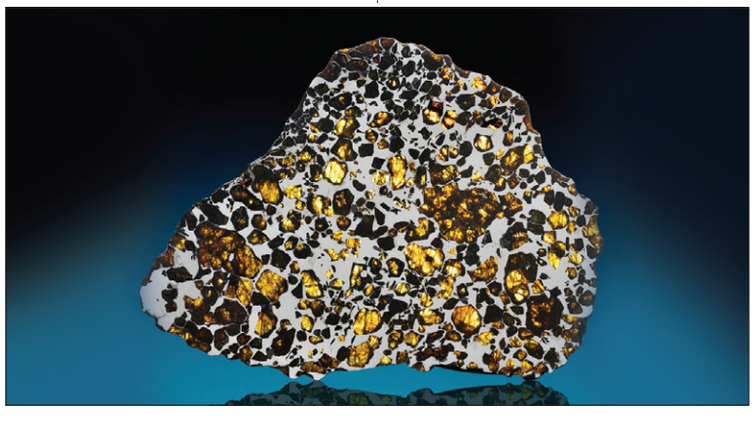
• بعضی‌ها مدعی هستند که شهاب‌سنگ مریخی پیدا کرده‌اند. نظر شما درباره این ادعا چیست؟